

Kylene Beers & Robert E. Probst. (2017). *Disrupting thinking: Why how we read matters*. New York: Scholastic. Isbn 978 13 381 3290 8, € 24,99, 174 blz.

Leesvaardigheid: waarom blijven we doen wat we doen?

Ruim een jaar geleden is het boek *Disrupting Thinking* verschenen, geschreven door Kylene Beers en Robert Probst. Dit boek is de moeite waard voor iedereen die worstelt met, of interesse heeft in leesvaardigheidsonderwijs. Het boek gaat weliswaar over het onderwijs in de Verenigde Staten, maar de problematiek komt overeen met die in Nederland en ook de didactische inzichten en aanbevelingen komen overeen met de inzichten uit recente Nederlandse onderzoeken. De meest opvallende overeenkomst: de kloof tussen wat we weten en wat we (blijven) doen.

De droom

In het eerste deel van het boek schrijven de auteurs dat we als maatschappij lezers nodig hebben die:

- open staan voor de tekst en intellectueel of emotioneel geraakt worden (*responsive*);
- hun reactie onderzoeken, door naar de tekst en naar zichzelf te kijken (*responsible*);
- zich kunnen inleven en bereid zijn hun visie aan te passen (*compassionate*).

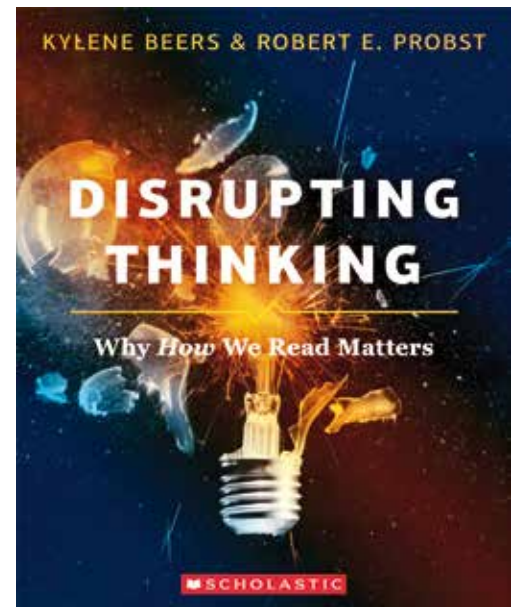
We willen leerlingen die meer kunnen dan vragen beantwoorden, we willen dat ze vragen kunnen stellen, een onderwerp

vanuit verschillende perspectieven kunnen bekijken en dat ze beseffen dat er niet één correct antwoord is. We willen dat leerlingen teksten zo lezen dat ze op een totaal ander gedachte- of gevoelspoor kunnen komen. We willen *disrupting thinking* teweegbrengen, aldus Beers en Probst. Ik denk dat we in Nederland hetzelfde willen.

De realiteit

Het tweede deel gaat over de realiteit in het onderwijs: bij lezen draait het om het goede antwoord kiezen in een toets, of om onthouden en reproduceren wat er in een tekst staat. Leerlingen lezen teksten niet als geheel, maar lezen fragmentjes om vragen te kunnen beantwoorden. Ze vinden lezen 'stupid stupid dumb boring' en snappen niet wat een tekst of lezen te maken heeft met hun leven. Het aantal plezierlezers daalt al jaren. Beers en Probst erkennen dat er door concurrentie van games, social media, sport en baantjes domweg minder tijd is om te lezen, maar volgens hen ligt de oorzaak van de ontleding ook in het leesonderwijs.

In Nederland is de situatie vrijwel identiek. De hegemonie van de 'tekst met vragen', een toetsvorm die tot overheersende werkvorm is verworden, het

idee dat veel leerlingen hierdoor krijgen – 'ik kan niet lezen' – en het verontrustende gebrek aan motivatie bij leerlingen (Van Steensel, Van der Sande & Arends, 2017).

De omwenteling

Het derde deel van *Disrupting Thinking* gaat over de noodzaak om het leesonderwijs drastisch te veranderen. De auteurs geven drie aanbevelingen.

Ten eerste moeten de teksten *relevanter* worden voor leerlingen. Relevant is niet hetzelfde als leuk of interessant; teksten moeten leerlingen raken. Mooi detail: je kunt de leerling vragen: 'Waarover wil je iets lezen?', maar een betere vraag is: 'Waarover wil je *nadenken*'?.

Ten tweede moeten leerlingen *veel* lezen. De auteurs pleiten voor *focused silent reading*: je legt als docent iets uit, bijvoorbeeld een leesstrategie, je doet voor en je laat ze (samen) oefenen terwijl jij rondloopt, meekijkt en feedback geeft. Leerlingen lezen wat ze zelf kiezen, maar ze lezen met focus. Dit komt overeen met 'rijk lezen' in de leespiramide (Pronk-van Eunen & De Vos, 2018).

Ten derde moeten docenten een *echte dialoog* durven aangaan met leerlingen.

Durf vragen te stellen waar geen goed of fout antwoord op is, of waarop je zelf het antwoord niet weet, omdat jij die tekst niet hebt gelezen. Stel vragen als: Wat verbaasde je? Wat dacht de auteur dat je al wist? Wat veranderde of bevestigde je ideeën? Hoe komt dat? Leerlingen moeten dan niet alleen naar zichzelf kijken, maar ook naar de tekst, veel intensiever dan wanneer ze antwoord moeten geven op de vraag: ‘Welk tekstverband zie je in alinea 7?’.

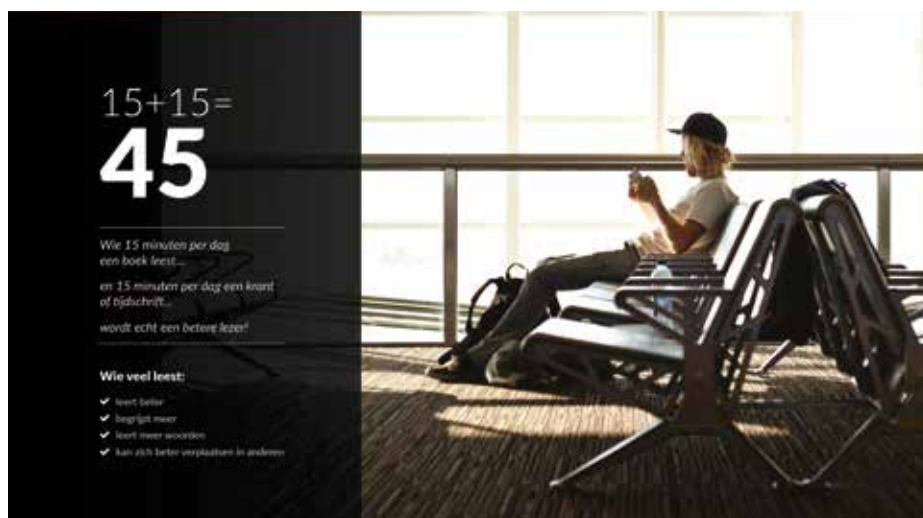
Beers en Probst staan ook stil bij de toets- en examendwang: leerlingen moeten bepaalde soorten vragen kunnen beantwoorden, ook al dragen die vaak niet bij aan tekstbegrip. Toetsen en examens zijn er nu eenmaal, maar, zeggen de auteurs, als leerlingen echt hebben leren lezen en gemotiveerd zijn om te lezen, dan is het halen van het examen ‘bijvangst’, in plaats van het hoofdoel.

Deze aanbevelingen komen overeen met Nederlandse onderzoeken en ze lijken open deuren, maar als je de meeste methodes Nederlands bekijkt of lessen observeert, is er nog veel te winnen.

De barrières

Beers en Probst beschrijven fijntjes de kloof tussen wat we weten en wat we doen: we weten dat geïsoleerd grammaticaonderwijs niet bijdraagt aan schrijfvaardigheid, dat je door dictees niet beter wordt in spellen, dat een dialoog in de les beter werkt dan een monoloog, dat leerlingen meer gaan lezen als ze zelf een tekst mogen kiezen ... en toch blijven we doen wat we doen. Waarom?

Maybe that's because we've become an educational system guided more by fear of failure than respect for innovation. Kids worry about failing; teach-

Meer lezen bevordert de leesvaardigheid. Illustratie: Karen Wentzel

ers worry what happens if kids fail; principals admonish teachers to make sure kids don't fail; superintendents demand reasons for why a school is 'failing.' The public shuns the failing school. If the goal is 'don't fail,' then the result, we fear, is 'don't innovate.'

In gesprekken en workshops met docenten hoor ik vaak hetzelfde: ‘De leerlingen moeten toch het examen halen? Dan moet ik in de brugklas beginnen met examenvragen.’ ‘Als ik ze gewoon maar laat lezen, dan lezen ze niet hoor.’ ‘Ik moet toch weten of ze een tekst echt begrepen hebben?’ ‘Ik wil niet experimenteren, want daar worden mijn leerlingen misschien de dupe van.’

Angst en bezorgdheid vormen een barrière tegen vernieuwing. Wat ook niet helpt, is dat veel methodes blijven vasthouden aan het traditionele leesonderwijs in de vorm van teksten met vragen.

De uitdaging

In de introductie van *Disrupting Thinking* staat dat alle omwentelingen starten vanuit het idee dat er iets moet verbeteren. Vraag jezelf af wat er moet veranderen en vervolgens wat de barrières zijn. Voor veranderingen moet je lef hebben, je moet accepteren dat het niet in één keer lukt, je moet transparant zijn, je ideeën delen,

elkaar helpen en, ten slotte, je moet je ongemakkelijk durven voelen, omdat je een onbekende, nieuwe weg inslaat.

De ideeën van Beers en Probst zijn niet nieuw. In Nederland proberen mensen als Bert de Vos, Marieken Pronk, Michel Pijpers en anderen het onderwijs te verbeteren vanuit dezelfde visie. Steeds meer docenten maken de overstap van schools lezen naar rijk lezen. Steeds meer scholen ruimen elke dag tijd in voor vrij lezen. Steeds vaker hoor je kritiek op de grote hoeveelheid toetsen.

We zijn op weg en wat nu nodig is, is angst omzetten in vertrouwen. Vertrouwen in de expertise van docenten en vertrouwen in leerlingen, die echt wel willen leren en geraakt kunnen en willen worden door een tekst. ■

Karen Wentzel

Karen Wentzel geeft workshops over leesvaardigheid en schrijfvaardigheid aan docenten Nederlands. Daarnaast is ze hoofdredacteur van de methode PLOT26.

LITERATUUR

- Pronk-van Eunen, M., & Vos, B. de. (2018). Lezen met de leessandwich: Een kansrijke didactiek bij Nederlands en mvt. *Levende Talen Magazine*, 105(2), 10–14.
- Steensel, R. van, Sande, L. van der, & Arends, L. (2017). Investeren in leesmotivatie maakt leerlingen meer gemotiveerde lezers ... en betere lezers. *Levende Talen Tijdschrift*, 18(2), 3–13.